

ДР. БЕРТОЛД АЈЗНЕР

(1875—1956)

Рођен/1875 у Короловки (Галиција). Гимназију и правни факултет завршио у Черновицама (Румунија) где је 1899 промовисан за доктора права. Умро у Загребу 29 јула 1956.

Професор Ајзнер после брилијантно посведоченог улаза у науку једном цивилистичком дисертацијом из облигационог права, одлази 1900 на службу у правосудну управу Босне и Херцеговине. Од тада до 1928, он пролази кроз већину босанских округа и кроз сва звања у судској каријери: судски прислушник, срески судца, окружни судија, судија Врховног суда и сенатски претседник Врховног суда.

Иако је у Сарајево дошао без знања нашег језика он се толико сродио са Босном и Херцеговином да у њој остаје и после ослобођење, оптирајући за држављанство СХС.

Лојална бирократска служба судије Ајзнера је довољан основ да се нико не противи његовој опцији. Он дефинитивно остаје везан за Југославију.

За цело време свог рада у Босни, он се истиче у два правца од својих другова — аустријских судија. Врло марљиво проучава затечено право и покушава да путем упоредних студија, које објављује у Бечу, Грацу, Загребу и Сарајеву покаже садржину и практичну вредност затечених институција шеријатског права и њихово упоредно значење према правима произашлих из римског система.

Основна тенденција овог поређења др. Ајзнера јесте уверавање правничкога света да се турски правни систем у правничкој техници и општој концепцији института врло мало разликује од буржоаске рецепције римског права, дајући својим читаоцима могућност да уоче у шеријатском праву двојаку концепцију својине везане или невезане за феудно право (мулт и мџрија).

Друга особина Ајзнерових радова те епохе јесте дискусија о правном карактеру Аустријског грађанског законика као суплетивног извора за примену материјалног грађанског права, тамо где је немогуће да се оно са сигурношћу утврди. За Ајзнера не постоји она концепција која је била руководећа у аустријском законодавству у Босни а то је да се прописи Аустријског грађанског законика увек примењују јер је обичајно право судији непознато па према томе и непостојеће. Насупрот томе је Ајзнерова концепција да месно право постоји и да се оно лако може открити, док Аустријски грађански законик остаје резерва само за оне случајеве када се стварно то обичајно право не може пронаћи и утврдити и кад се саме странке позивају на Аустријски грађански законик.

Ова концепција др. Ајзнера довела га је у сукоб са званичним схватањем да је Аустриски грађански законик једини извор материјалног грађанског права у Босни и Херцеговини.

У време кад се у Београду приступало у великој мери изједначењу југословенског материјалног права, а то је 1928 и нарочито после диктатуре од 1929 и доцније, у законодавни штаб министра правде у Београду улази и др. Бертолд Ајзнер. Он је безуслован и безобзиран спроводилац унифицираног законодавства на пољу судског права. За време диктатуре Петра Живковића и прве две године тзв. обновљеног уставног периода, до почетка 1933, др. Ајзнер је верни редактор југословенских закона заснованих на текстовима аустриског материјалног права таквог какво је оно у то време у Аустрији, према томе не аустриског права бивше Аустрије на које је он научио већ оног које је тада на снази у Аустрији као одраз модерног схватања права. У том погледу, на пример, он потпуно напушта аустриски менични и чековни систем и прихвата униформни реглман о меници и чеку.

Већ од 1930 др. Ајзнер показује своје отворене амбиције и жељу да напусти тешку улогу законодавца и да остатак свога живота посвети научном раду. Говорио ми је да одлази у Загреб за професора пандектног права и да ће искористити тај свој нови позив да да један упоредни систем римског и шеријатског права излажући развој немачко-римског права. Али, он врло брзо мења своју основну позицију. Већ прве године својих предавања проф. Ајзнер обраћа нарочиту пажњу на колизионо право, а посебно на колизионо процесно и уговорно право. То га одводи у једну нову науку којом се дотле није бавио, у међународно приватно право. И поред већ својих одмаклих година проф. Ајзнер се сав посвећује међународном приватном праву. Ревносно и критички сакупља материјал, улази на упоредном плану у међународне спорове и одушевљава се новим солуцијама за које он мисли да их је открио у међународном приватном праву. Као стари пандектист, као судија земље у којој није било писаног закона, проф. Ајзнер обраћа нарочиту пажњу на јудикатуру и излаже јуриструденцију којој даје предност над писаним законима о колизионим нормама.

Иако уклоњен са Универзитета за време рата због свог неаријевског порекла, проф. Ајзнер наставља да спрема свој уџбеник из међународног приватног права. Необично се радовао свом новом делу. Када је изашла прва књига поново је сео за истраживачки сто да доврши другу књигу свог уџбеника међународног приватног права. Успео је да пре своје смрти оконча свој систем.

Дело проф. Ајзнера Међународно приватно право је озбиљан и документован систем. Он је мало тежак за студента који још није упућен у ову науку, јер оперише огромним бројем чињеница, али с друге стране то је књига која је и нешто застарела с обзиром на европске стандарде, пошто се проф. Ајзнер држао метода доратних писаца иако је обухватио и низ нових појава, нарочито нових кон-

венција и закона. И поред тога то је врло солидна књига из међународног приватног права у нашој правној литератури. Проф. Ајзнер је утро пут стварању једног колико теориског толико и практичног система ове науке код нас и дао је могућност да га нови нараштаји следују модернизујући један добар уџбеник, основан на најсолиднијим научним истраживањима.

Прелазећи лагано све више на поље међународног приватног права, проф. Ајзнер се све више оријентише на нову науку. Он се загрева за њу. Он постаје светски извештач о променама у међународном приватном праву код нас, и европски часописи су пуни његових чланака. Солидност извештавања дају му врло брзо ауторитет тако да се и виши инострани судови ослањају на његова излагања као на ауторитативан приказ тенденција нашег новог права. У последњем издању Британске Енциклопедије проф. Ајзнер даје приказ ауторског права код нас и на тај се приказ данас позивају сви који говоре о ауторском праву у нашој земљи. Исто тако проф. Ајзнер је са успехом одиграо улогу делегата ФНРЈ на Женевској конференцији за ауторско право 1953-где се расправљало о могућности унификације два система ауторског права: европског и америчког. Његова умереност и такт дали су му улогу медијатора на конференцији. Интересантно је подвући и то да је у поодмаклим годинама проф. Ајзнер постао бранилац социјалистичког права и правосуђа и да је и ту улогу у иностранству вршио са успехом.

Пријатељи и другови проф. Ајзнера осећају његов губитак и сећају се овог увек насмејаног Нестора наше науке, готовог да се ангажује за сваку нову акцију на пољу правне науке. Смрт га је затекла у припремању реферата за Конгрес међународног права у Дубровнику. Умро је пун планова шта ће да уради кад оздрави. Умро је у стварању.

Иако је доцкан постао професор, проф. Ајзнер је био необично везан за школу. Заједничким тестаментом своје супруге и својим оставио је целокупну своју имовину студентима Загребачког Универзитета с тим да се изабрани студенти издржавају из тих средстава. Умро је мислећи на школу и на рад.

Др. Милан Бартош